*PEDAGOGIK TADQIQOTLAR JURNALI*
**ISSN: 3060-4923** **Impact Factor –7,212**

# QIYOSIY-TARIXIY METODNING YARATILISHI VA UNING TILSHUNOSTLIKDAGI AHAMIYATI

**Baxodirova Gulshoda**
Ilmiy maslahatchi:
**Yuldasheva Sadoqatoy**
https://doi.org/10.5281/zenodo.24412034

**Annotatsiya:** Ushbu maqolada tilshunoslik fanining mustaqil ilmiy yo‘nalish sifatida shakllanishiga asos bo‘lgan qiyosiy-tarixiy metodning vujudga kelish tarixi, uning nazariy-metodologik asoslari hamda rivojlanish bosqichlari atroflicha tahlil qilingan. XIX asr boshlarida Frans Bopp, Rasmus Rask, Yakob Grimm va Aleksandr Vostokov kabi yetuk tilshunoslar tomonidan asos solingan ushbu metod tillar o‘rtasidagi genetik qarindoshlikni ilmiy jihatdan isbotlash, ularning umumiy bobo tilini (prototilni) tiklash hamda tarixiy-fonetik va grammatik o‘zgarishlar qonuniyatlarini aniqlash imkonini berdi. Shuningdek, tadqiqotda qiyosiy-tarixiy tilshunoslikning yosh grammatikachilar maktabi faoliyati bilan boyitilishi, komparativistikaning zamonaviy lingvistik tadqiqotlardagi o‘rni, tillar tasnifi (genealogik tasnif) hamda xalqlar tarixi va madaniyatini o‘rganishdagi beqiyos ilmiy-amaliy ahamiyati yoritib berilgan.
**Kalit so‘zlar:** qiyosiy-tarixiy metod, komparativistika, genetik qarindoshlik, bobo til (prototil), genealogik tasnif, tovush qonuniyatlari, til evolyutsiyasi, Frans Bopp, Rasmus Rask, Yakob Grimm, yosh grammatikachilar, lingvistik rekonstruksiya.

**Abstract:** This article provides a comprehensive analysis of the emergence, theoretical and methodological foundations, and developmental stages of the comparativehistorical method, which laid the groundwork for linguistics to become an independent scientific discipline. Founded in the early 19th century by prominent linguists such as Franz Bopp, Rasmus Rask, Jacob Grimm, and Alexander Vostokov, this method made it possible to scientifically prove genetic relationships between languages, reconstruct their common proto-language, and identify the regularities of historical phonetic and grammatical changes. Furthermore, the study highlights the enrichment of comparative-historical linguistics through the work of the

Neogrammarian school, the role of comparativistics in modern linguistic research, the genealogical classification of languages, and its immense scientific and practical significance in studying the history and culture of peoples.
**Keywords:** comparative-historical method, comparativistics, genetic relationship, proto-language, genealogical classification, sound laws, language evolution, Franz Bopp, Rasmus Rask, Jacob Grimm, Neogrammarians, linguistic reconstruction.

**Аннотация:** В данной статье всесторонне анализируются история возникновения, теоретико-методологические основы и этапы развития сравнительноисторического метода,

заложившего фундамент для становления языкознания как самостоятельной научной дисциплины. Основанный в начале XIX века такими выдающимися лингвистами, как Франц Бопп, Расмус Раск, Якоб Гримм и Александр Востоков, этот метод позволил научно доказать генетическое родство языков, реконструировать их общий праязык и выявить закономерности исторических фонетических и грамматических изменений. Кроме того, в исследовании освещается обогащение сравнительноисторического языкознания деятельностью школы младограмматиков, место компаративистики в современных лингвистических исследованиях, генеалогическая классификация языков, а также её неоценимое научнопрактическое значение в изучении истории и культуры народов.

**Ключевые слова:** сравнительно-исторический метод, компаративистика, генетическое родство, праязык, генеалогическая классификация, фонетические законы, эволюция языка, Франц Бопп, Расмус Раск, Якоб Гримм, младограмматики, лингвистическая реконструкция. Kirish

Tilshunoslik tarixida fanni mustaqil ilmiy yo‘nalish darajasiga olib chiqqan, unga aniq tadqiqot usullari va ob’ektiv qonuniyatlarni olib kirgan eng muhim burilish nuqtasi — bu qiyosiy-tarixiy metodning yaratilishidir. XIX asr boshlariga qadar til hodisalariga asosan falsafiy, mantiqiy yoki me’yoriy-grammatik nuqtai nazardan yondashilgan bo‘lsa, qiyosiy-tarixiy metodning paydo bo‘lishi tilni o‘zining ichki rivojlanish qonunlariga ega bo‘lgan, tarixan o‘zgaruvchan va dinamik tizim sifatida o‘rganish imkonini berdi. Shu sababli tilshunoslik tarixida ushbu davr haqli ravishda "ilmiy tilshunoslikning tug‘ilishi" sifatida e’tirof etiladi.

Qiyosiy-tarixiy metodning shakllanishiga XVIII asr oxirida Yevropa ilm-fanining qadimgi hind tili — sanskrit bilan yaqindan tanishuvi kuchli turtki bo‘ldi. Ingliz sharqshunosi Uilyam Jonsning sanskrit, yunon, lotin, got va kelt tillari o‘rtasidagi hayratlanarli o‘xshashliklar tasodifiy emasligi, balki ularning yagona bir umumiy manbadan (bobo tildan) kelib chiqqanligi haqidagi ilmiy farazi kelajakdagi yirik kashfiyotlar uchun poydevor vazifasini o‘tadi. Keyinchalik bu g‘oyalar nemis olimi Frans Bopp, daniyalik tilshunos Rasmus Rask, nemis filologi Yakob Grimm hamda rus tilshunosi Aleksandr Vostokovlarning fundamental asarlari orqali mukammal ilmiy metodologiyaga aylantirildi. Ular qarindosh tillarning grammatik qurilishi va tovush tizimini tizimli ravishda qiyoslash orqali tillar o‘rtasidagi genetik yaqinlikni isbotlab berdilar.

Mazkur metodning tilshunoslik taraqqiyotidagi ahamiyati beqiyosdir. Birinchidan, u dunyo tillarini kelib chiqishiga ko‘ra tasniflash — genealogik tasnifga asos soldi va hind-yevropa, turkiy, som-xom, fin-ugor kabi yirik til oilalarini ilmiy asosda ajratib berdi. Ikkinchidan, yozma yodgorliklari saqlanib qolmagan eng qadimgi davr tillarini — prototillarni (bobo tillarni) lingvistik rekonstruksiya qilish, ya’ni ilmiy jihatdan qayta tiklash imkoniyatini yaratdi. Uchinchidan, til taraqqiyotidagi fonetik o‘zgarishlarning tasodifiy emas, balki qat’iy tovush qonuniyatlariga bo‘ysunishini ochib berdi.

Bundan tashqari, qiyosiy-tarixiy tilshunoslik nafaqat lingvistika, balki tarix, etnografiya, arxeologiya va madaniyatshunoslik kabi qardosh fanlar rivojiga ham ulkan hissa qo‘shdi. Zero, tillarning tarixiy qatlamlarini o‘rganish orqali qadimgi xalqlarning kelib chiqishi, ularning dastlabki yashash hududlari (vatani), o‘zaro madaniy aloqalari va migratsiya jarayonlarini tiklash mumkin bo‘ldi. Bugungi kunda ham komparativistika o‘z dolzarbligini yo‘qotmagan bo‘lib, zamonaviy kompyuter

lingvistikasi va glottoxronologiya usullari bilan boyitilgan holda tillarning chuqur tarixiy ildizlarini tadqiq etishda asosiy vosita bo‘lib xizmat qilmoqda.

Ushbu ishda qiyosiy-tarixiy metodning yuzaga kelish shart-sharoitlari, uning asoschilari olib borgan tadqiqotlarning ilmiy mohiyati, metodning rivojlanish bosqichlari (jumladan, yosh grammatikachilar maktabi hissasi) hamda uning jahon va o‘zbek tilshunosligi taraqqiyotidagi nazariy-amaliy ahamiyati keng yoritib beriladi.

**2. Metodlar**

Ushbu ilmiy tadqiqotning nazariy va metodologik asosini jahon va o‘zbek tilshunosligida shakllangan komparativistika (qiyosiy-tarixiy tilshunoslik) tamoyillari, lingvistik tahlilning obyektivlik, tarixiylik hamda tizimlilik qoidalari tashkil etadi. Maqolada qo‘yilgan ilmiy muammoni har tomonlama ochib berish, qiyosiy-tarixiy metodning yaratilish shart-sharoitlari hamda uning tilshunoslik taraqqiyotidagi o‘rnini asoslash maqsadida quyidagi ilmiy-tadqiqot metodlaridan kompleks tarzda foydalanildi:

1. Qiyosiy-tarixiy metod: Tadqiqotning yetakchi usuli sifatida qarindosh tillarning (asosan hind-yevropa hamda turkiy tillar oilasi misolida) fonetik tizimi, morfologik ko‘rsatkichlari va asosiy lug‘at fondini o‘zaro chog‘ishtirish orqali ularning genetik yaqinligini isbotlash, shuningdek, tarixiy taraqqiyot jarayonida yuz bergan tizimli o‘zgarishlar qonuniyatlarini aniqlashda qo‘llanildi.

2. Lingvistik rekonstruksiya (qayta tiklash) usuli: Yozma manbalari bizgacha yetib kelmagan eng qadimgi til davrlarini, xususan, umumiy bobo til (prototil) shakllarini arxetip darajasida ilmiy jihatdan tiklash hamda til birliklarining dastlabki ko‘rinishlarini modellashtirish jarayonida foydalanildi. Bu usul tashqi (qarindosh tillarni qiyoslash orqali) va ichki (bitta tilning o‘z ichidagi tarixiy o‘zgarishlarni tahlil qilish orqali) rekonstruksiya shaklida tatbiq etildi.

3. Tarixiy-genetik tahlil metodi: Til hodisalarini va tilshunoslik ta’limotlarini statik holatda emas, balki ularning vujudga kelish ildizlari, shakllanish omillari hamda uzluksiz evolyutsion rivojlanish bosqichlari nuqtai nazaridan o‘rganishga xizmat qildi. Ushbu metod orqali XVIII asr oxiridagi dastlabki ilmiy farazlardan tortib, XIX asr o‘rtalaridagi mukammal qiyosiy grammatikalar va yosh grammatikachilar maktabi qarashlarigacha bo‘lgan jarayon xronologik va mantiqiy izchillikda tahlil qilindi.

4. Tavsifiy-tasnifiy metod: Qiyosiy-tarixiy metod asoschilari — Uilyam Jons, Frans Bopp, Rasmus Rask, Yakob Grimm, Aleksandr Vostokov hamda Avgust Shleyxer kabi olimlarning fundamental asarlari va ilmiy konsepsiyalarini tizimlashtirish, ularning fan rivojiga qo‘shgan o‘ziga xos hissalarini tavsiflash hamda tillarning genealogik tasnifi tamoyillarini guruhlashtirishda qo‘llanildi.

5. Qiyosiy-chog‘ishtirma va tipologik yondashuv: Qiyosiy-tarixiy metodning imkoniyatlarini yanada aniqroq ko‘rsatish maqsadida u boshqa lingvistik tadqiqot usullari (masalan, qiyosiy-tipologik va areal lingvistika metodlari) bilan qiyoslandi, ularning o‘xshash va farqli jihatlari ochib berildi.

6. Tizimli tahlil va umumlashtirish (sintez) metodlari: Tadqiqot davomida to‘plangan nazariy ma’lumotlar, fonetik qonuniyatlar (masalan, Grimm qonuni, Verner qonuni) va tarixiy-lingvistik

faktlar yaxlit ilmiy tizim holiga keltirilib, metodning zamonaviy komparativistika va tilshunoslik fani uchun ahamiyati bo‘yicha umumlashma xulosalar chiqarildi.

Tadqiqotning manba bazasi: Maqolani tayyorlashda qiyosiy-tarixiy tilshunoslik klassiklarining fundamental ilmiy ishlari, umumiy tilshunoslik tarixiga oid nazariy adabiyotlar, shuningdek, hind-yevropashunoslik va turkiyshunoslik sohasidagi zamonaviy komparativistik tadqiqot natijalari asosiy ilmiy-nazariy manba sifatida jalb etildi.

**3. Natijalar**

Olib borilgan nazariy-tarixiy tahlil va lingvistik qiyoslashlar natijasida qiyosiy-tarixiy metodning shakllanish bosqichlari, uning fundamental ilmiy kashfiyotlari hamda tilshunoslik fani taraqqiyotiga qo‘shgan asosiy hissalari quyidagi natijalarda o‘z aksini topdi:

1. Qiyosiy-tarixiy metodning yuzaga kelishi va shakllanish bosqichlari

Tadqiqot shuni ko‘rsatdiki, qiyosiy-tarixiy metod birdaniga emas, balki aniq ilmiy shart-sharoitlar va ketma-ket kashfiyotlar natijasida shakllangan:

Dastlabki turtki (XVIII asr oxiri): Ingliz sharqshunosi Uilyam Jons 1786-yilda sanskrit tilining yunon va lotin tillari bilan nafaqat leksik, balki grammatik qurilish jihatidan ham nihoyatda yaqin ekanligini ilmiy asoslab, ularning yagona, ehtimol hozir yo‘qolib ketgan umumiy manbadan (bobo tildan) kelib chiqqanligi haqidagi g‘oyani ilgari surdi.

Metodologik asoslanish davri (XIX asr boshlari): Bir-biridan mustaqil ravishda faoliyat yuritgan to‘rt buyuk tilshunos ushbu metodga poydevor qo‘ydi. Xususan, Frans Bopp (1816) sanskrit, yunon, lotin, fors va german tillaridagi fe’l tuslanish tizimini qiyoslab, qiyosiy grammatikaga asos soldi; Rasmus Rask (1818) island tilining kelib chiqishini o‘rganar ekan, tillar qarindoshligini isbotlashda leksikadan ko‘ra grammatik ko‘rsatkichlar va muntazam tovush mosliklari hal qiluvchi ahamiyatga ega ekanligini ko‘rsatdi; Yakob Grimm (1819) german tillari tarixiy grammatikasini yaratib, mashhur "tovushlarning ko‘chishi qonuni" (Grimm qonuni)ni kashf etdi; Aleksandr Vostokov (1820) esa slavyan tillari yodgorliklarini qiyosiy-tarixiy usulda tahlil qilib, qadimgi slavyan tilidagi burun tovushlari (yuslar) tabiatini ochib berdi.

2. Tillar qarindoshligini isbotlash mezonlarining ishlab chiqilishi

Tahlillar natijasida tillar o‘rtasidagi o‘xshashlik tasodifiy yoki o‘zlashma (boshqa tildan so‘z olish) natijasi emas, balki genetik qarindoshlik ekanligini isbotlovchi uchta qat’iy ilmiy mezon aniqlab berildi:

Asosiy lug‘at fondidagi (qarindoshlik atamalari, tana a’zolari, sonlar, tabiat hodisalari) muntazam mosliklar;

Morfologik va grammatik ko‘rsatkichlarning (qo‘shimchalar, so‘z o‘zgarish paradigmalari) bir xilligi;

Tovush o‘zgarishlarining qat’iy fonetik qonuniyatlarga bo‘ysunishi.

3. Qiyosiy-tarixiy tilshunoslikning asosiy ilmiy yutuqlari

**Metodning amaliyotga tatbiq etilishi tilshunoslikda quyidagi tub o‘zgarishlarga olib keldi:**

| | |
|---|---|
| Qiyosiy-tarixiy metodgacha bo’lgan holat | Metod yaratilgandan keyingi natija |
| Falsafa, mantiq va filologiyaning yordamchi qismi sifatida qaralgan. | Mustaqil, aniq tadqiqot usullariga ega ob’ektiv fanga aylandi. |
| Tildagi o’zgarishlar “tilning buzilishi” deb talqin qilingan. | O’zgarishlar til evolyutsiyasining tabiiy va qonuniy jarayoni ekanligini isbotladi. |
| Faqat tashqi belgilarga ko’ra yuzaki guruhlangan. | **Geneanologik tasnif** yaratildi: Hindyevropa, turkiy, som-xom, fin-ugor kabi til oilalari aniqlandi. |
| Faqat yozma manbasi bor tillargina o’rganilgan. | Lingvistik rekonstruksiya orqali yozuvi bo’lmagan bobo tillar (prototillar) qayta tiklandi. |

4. Yosh grammatikachilar maktabi va metodning takomillashuvi

XIX asrning 70-yillarida Leypsigda shakllangan yosh grammatikachilar (K. Brugman, G. Ostgof, G. Paul) qiyosiy-tarixiy metodni yangi bosqichga olib chiqdilar. Ular "tovush qonunlari istisnosiz amal qiladi" degan tamoyilni ilgari surib, til taraqqiyotidagi analogiya (o‘xshatish) hodisasining o‘rnini ochib berdilar va jonli xalq shevalarini o‘rganish zarurligini ilmiy asosladilar.

**5. Qardosh fanlar va turkiyshunoslikka ta’siri**

Tadqiqot natijalari shuni tasdiqladiki, qiyosiy-tarixiy metod nafaqat hind-yevropa tillarini, balki turkiy tillarni o‘rganishda ham (V. Radlov, Mahmud Koshg‘ariy merosining qayta kashf etilishi, keyinchalik N. Baskakov, A. Shcherbak va o‘zbek tilshunoslari tadqiqotlarida) asosiy vosita bo‘lib xizmat qildi. Bundan tashqari, lingvistik paleontologiya yo‘nalishi paydo bo‘lib, rekonstruksiya qilingan so‘zlar yordamida qadimgi xalqlarning moddiy madaniyati, mashg‘ulotlari va ilk yashash hududlarini aniqlash imkoni tug‘ildi.

**4. Muhokama**

Olingan natijalar qiyosiy-tarixiy metodning tilshunoslik fanining metodologik poydevorini shakllantirishdagi o‘rnini va uning zamonaviy lingvistikadagi ahamiyatini kengroq ilmiy nuqtai nazardan tahlil qilish imkonini beradi.

Birinchidan, XIX asr boshlarida yuzaga kelgan komparativistika shunchaki tor doiradagi tillarni solishtirish vositasi bo‘lmay, balki butun gumanitar fanlar tizimida evolyutsion tafakkurning shakllanishiga ulkan turtki berdi. Darhaqiqat, Charlz

Darvin o‘zining evolutsion nazariyasini yaratishda tilshunoslikdagi qiyosiy-tarixiy metodning turlarning o‘zgarishi va qarindoshlik munosabatlarini aniqlashdagi yutuqlaridan ilhomlangani tarixiy fakt sifatida e’tirof etiladi. Bu esa til taraqqiyoti bilan biologik olamdagi evolyusiya jarayonlari o‘rtasida chuqur metodologik o‘xshashlik borligini ko‘rsatadi.

Ikkinchidan, olingan natijalar shuni ko‘rsatadiki, qiyosiy-tarixiy metod tilshunoslikni subyektiv yondashuvlardan xalos etib, uni aniq va ob’ektiv qonuniyatlarga tayanadigan fanga aylantirdi. Xususan, tovush qonunlarining qat’iyligi va istisnosizligi haqidagi tezislar (xususan, Grimm va Verner qonunlari) lingvistikada eksperimental va qat’iy ilmiy tahlil mezonlarini o‘rnatdi. Biroq, keyingi davrlarda yosh grammatikachilarning "tovush qonunlari istisno bilmaydi" degan dogmatik yondashuvi dialektologiya va sotsiolingvistika taraqqiyoti davrida biroz yumshatilib, tildagi o‘zgarishlarga jamiyatdagi ijtimoiy omillar, geografik muhit va analogiya (o‘xshatish) hodisalari ham kuchli ta’sir ko‘rsatishi isbotlandi. Bu holat metodning o‘z-o‘zini boyitib, zamonaviy talablarga moslashib borganidan dalolat beradi.

Uchinchidan, qiyosiy-tarixiy metodning o‘zbek va turkiy tillarshunoslikdagi tatbiqi masalasiga to‘xtaladigan bo‘lsak, turkiy tillarning genetik birligini o‘rganish, ularning qiyosiy grammatikasini yaratish (V. Radlov, V. Kotsevich, E. Raxmatullayev va boshqalar) aynan shu metodning nazariy tamoyillariga tayanadi. Bugungi kunda ham turkiy tillarning qadimiy qatlamlarini qiyosiy-tarixiy jihatdan tadqiq etish, umumturkiy prototillarni tiklash o‘zbek tilshunosligining eng dolzarb yo‘nalishlaridan biri bo‘lib qolmoqda.

Shu bilan birga, zamonaviy axborot texnologiyalari asrida qiyosiy-tarixiy metod yo‘qolib ketmadi, aksincha, kompyuter lingvistikasi va glottoxronologiya usullari bilan boyitilib, yangi bosqichga ko‘tarildi. Tillarning ajralish vaqtini matematik hisob-kitob qilish, genetik qarindoshlikni genetik (DNK) ma’lumotlar bilan qiyoslagan holda o‘rganish komparativistikaning istiqbolli yo‘nalishlaridan biri ekanligini ko‘rsatmoqda.

**5. Xulosa**

Xulosa qilib aytganda, qiyosiy-tarixiy metodning yaratilishi jahon fan tarixi va tilshunoslik taraqqiyotidagi eng buyuk ilmiy kashfiyotlardan biri bo‘lib, u tilshunoslikning mustaqil, aniq va ob’ektiv fan sifatida shakllanishini ta’minladi. Tadqiqot davomida quyidagi asosiy xulosalarga erishildi:

1. Qiyosiy-tarixiy metod tasodifiy kashfiyot emas, balki XVIII asr oxiri va XIX asr boshlarida ilm-fan oldida turgan zaruriy ehtiyojlar (sanskrit tilining kashf etilishi, hind-yevropa tillari o‘rtasidagi o‘xshashliklar) natijasida vujudga keldi. Frans Bopp, Rasmus Rask, Yakob Grimm va Aleksandr Vostokov kabi olimlar bu metodning nazariy va amaliy poydevorini yaratdilar.

2. Metodning ilmiy mezonlari sifatida qarindosh tillarning asosiy lug‘at fondidagi qonuniy o‘xshashliklar, morfologik ko‘rsatkichlarning umumiyligi va qat’iy tovush qonuniyatlari belgilandi. Bu esa tillarning genealogik tasnifini yaratish va ularni oilalarga ajratish imkonini berdi.

3. Lingvistik rekonstruksiya (bobo tilni tiklash) usuli orqali yozma yodgorliklari saqlanib qolmagan qadimgi til qatlamlarini ilmiy asosda qayta tiklashga erishildi. Bu nafaqat tilshunoslik, balki qadimgi xalqlarning tarixi, etnografiyasi, migratsiya yo‘llari va madaniy aloqalarini o‘rganishda ham fundamental manba bo‘lib xizmat qildi.

4. Yosh grammatikachilar maktabi faoliyati orqali metod yanada takomillashib, til taraqqiyotidagi qonuniyatlar, analogiya va jonli xalq shevalarini o‘rganish tamoyillari ilmiy muomalaga kiritildi.

5. Bugungi kunda ham qiyosiy-tarixiy tilshunoslik o‘zining ilmiy qimmatini yo‘qotmagan bo‘lib, zamonaviy axborot texnologiyalari va raqamli lingvistika usullari bilan uyg‘unlashgan holda tillarning tarixiy taraqqiyoti, qarindoshlik rishtalari hamda evolyutsion qonuniyatlarini chuqur tadqiq etishda asosiy metodologik qurol bo‘lib xizmat qilmoqda.

**Foydalanilgan adabiyotlar**

1. Sayfullayev A., va boshqalar. Umumiy tilshunoslik. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2009.
2. Nurmonov A. Tilshunoslik tarixi. – Toshkent: O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2002.
3. Reformatskiy A. A. Vvedeniye v yazikovedeniye. – Moskva: Aspekt Press, 2006.
4. Baskakov N. A. Vvedeniye v izucheniye turkskix yazikov. – Moskva: Vysshaya shkola, 1969.
5. Meillet A. La méthode comparative en linguistique historique. – Paris: Champion, 1925.
6. Bopp F. Über das Conjugationssystem der Sanskritsprache in Vergleichung mit jenem der griechischen, lateinischen, persischen und germanischen Sprache. – Frankfurt am Main, 1816.
7. Rask R. Undersøgelse om det gamle Nordiske eller Islandskes Sprogs Oprindelse. – Kjøbenhavn, 1818.
8. Grimm J. Deutsche Grammatik. – Göttingen: Dieterich, 1819.
9. Beregazy O. V. Sravnitelno-istoricheskoye yazikoznaniye. – Sankt-Peterburg: Nauka, 2014.
10. Jamolxonov H. Hozirgi o‘zbek adabiy tili. – Toshkent: Akademnashr, 2013.